

0 prihodnjem zboljševanju ljubljanskega močvirja.

(Konec.)

27. *Vprašanje.* Kako naj bi se izdeloval glavni črtež po načelih, katera so tukaj izrekli gospodje veščaki, in ali bi še kaj bilo treba preiskovati, predno se začne črteži delati na tega preiskovanja podstavi?

Da se more pripravno izdelati glavni črtež naredbam, katere v tem spisu priporočajo veščaki, trebalo bi poprej še teh stvari:

1) zvezo zemljemerskih prvostavnih kôlov napraviti v močvirji ter ob glavnih obeh rekah do Cesarskega Grabna ustja;

2) vodomernih kolov postaviti, kolikor se jih zdi reba;

3) po raznih krajih v močvirji vrtati zemljo, da se izve, koliko leže nje pôle druga vrhu druge;

4) storiti glaven razpregleden zemljevid po taki meri, v kakoršni si je 1:10000;

5) lindino izmeriti močvirju, da se na posebnem zemljevidu s črtami zvežejo mesta, kar jih ima po enoliko višave;

6) dolinam prečne pročrte tako izdelati, da bodo kazali plasti raznih pôl;

7) načrtati ter na lindino izmeriti stranske pritoke in glavne odtóke ter tudi povodne zgradbe (mline itd.) po stranskih pritókih;

8) izvedeti, kakošno obilje vode prinašajo stranski pritoki;

9) načrtati ter na lindino izmeriti Ljubljanico in Cesarski Graben; tudi izvedeti, koder bode treba, kakošna tla so ondokaj; naposled:

10) načrtati ter na lindino izmeriti Mali Graben in Gradaščico, spominjaje se tistih misli, ki so v 18. vprašanji rečene o teh dveh potocih.

Po tacih pospešilih bi potem bilo tudi izdelati še te glavne črteže:

a) črtež, kako bi se znižala struga Ljubljanici in Cesarskemu Grabnu;

b) črtež, kako bi se uravnala Mali Graben in Gradaščica;

c) črtež, kako bi se uravnali stranski pritoki;

d) črtež, kako bi se uravnal Cornovec in drugi glavni vodotoči; naposled bi bilo treba:

e) ustanoviti, katere kosove svetá naj bi napajal vsak stranski pritok posebe.

28. *Vprašanje.* Ob kolikih troških bi se dalo izvršiti znanstveno preiskavanje ter ob kolikih bi se izdelal glavni črtež?

Ker je med preiskavanjem, naštetim v odgovoru 27. vprašanja, vedno treba v mislih imeti glavne črteže, kateri se bodo kesneje napravljali na tega dela podstavi, zato se preiskavanje nikakor ne more ločiti od izdelovanja črtežev samih, ter preiskovati je tako, kakor se zdi temu, kateri nareja glavne črteže, in tudi se godi vse pod njegovim očesom, ter on bode sam seboj odgovoren o vsem.

Troškov z rečenim preiskovanjem in s posebnimi, na drobno izdelanimi črteži, kar bi jih bilo treba v močvirsko usušilo (v 28. vprašanji a—d), in troškov s pripravami v poznejše zemeljno napojilo (v 28. vprašanji e), mislimo podpisani veščaki, da bi se utegnili nabrati vseh vkupe toliko:

1) plačila zemljemercem 11.500 gold.

2) vozarine, kedar bode treba, po njih računu 450 „

3) na črtalno orodje in druge potrebščine ter na katasterske črteže in knjigovezje 400 „

4) na orodje, s katerim se meri	1200 gold.
5) dnine utegne biti	1200 „
6) stanarine od pisarnice čez vse leto	300 „
7) na pisarnično in drugačno opravo	450 „
8) na mezdo služabniku ter na pravo, kuritev in pospravljanje pisarničnih prostorov	400 „
9) na zabijanje prvostavnih dobôvih (hrastovih) kolov zemljemerskih in vodomérmnikov	100 „

Vsega skup 16.000 gold.

V Ljubljani v 10. dan majnika 1880.

Ivan Indra,
c. k. višji stavbinsk svetnik.

Cesare Salvini,
kulturen zemljemerec.

Ivan pl. Podhajski,
uradno pooblaščen civilen zemljemerec.

Jaz, čegar imé se zdolaj čita, podpisujoč to mnenje veščih gospodov, mislim, da sem dolžan tistemu, kdor bode izdeloval glavne črteže o močvirskem usuševanju, priporočiti, da posebno ima na umu dve zeló tehtoviti stvari, namreč:

1) naj se drži tega, kar so veščaki svetovali, rekši, da bi se Ljubljanici in Cesarskemu Grabnu struga nekako 1 meter znižala; a pazi naj, da potem Ljubljanica ne bode nikoli imela premalo vode, ter da ne bi kvare delala obrežnemu podzidju ljubljanskega mesta;

2) naj mu bodo vedno v mislih odtočni prekopi, o katerih govori 7. vprašanje, ker bi kedaj utegnili tudi močvirsko ravnino napajati z vodo, ako bi bili izdelani.

Ali ker se bodo vode še vedno ustavljale v svojem odtekanju ter pod-se jemale suho zemljo ves tisti čas, kar ga mine, predno se glavni črtež naredi, in tudi ves tisti čas, v katerem se bodo kasneje po tem črteži rekam in potokom popravljale struge ter se močvirska ravnina predelovala, pa ker je vendar zeló treba, da se temu razgrajanju pride na konec, kolikor je najhitreje moči, zategadel je vredno krepkega priporočila, da se ob nevelikih troških s posebnim svojim, nalašč narejenim malim vodotrebnikom (bagger) strani pobere ves nanosen pesek po strugi Ljubljanice od ustja Malega Grabna dolu gredoč, dokler se pride še nekoliko niže od tistega mesta, kjer se Cesarski Graben cepi od Ljubljanice, in poleg tega naj se tudi takoj zdaj uravnata Gradaščica in Mali Graben.

V Ljubljani v 11. dan majnika 1880.

Vešči zemljemerec Rafael dr. Vicentini s. r.

Ozir po domovini.

Reški graben.

Od vasi Dvorje, ki je v cerkljanski župniji na Gorenjskem, se steza kake pol ure hodá proti severu do znojja gore Kervavec globoki in na široko odprti jarek „Reški graben“ imenovan. Visoki in jako strmi bregovi, sestavljeni z dolomitnih skladov in nasadov, so po večem čisto goli, le tu in tam pokriva malovredno nizko grmovje peščena rebra in če vmes tudi kaka smereka, gaber, hiba ali kako drugo drevo veselo iz tal požene, le prezgodaj pade pod sekiro zapravljivega človeka. Zato se pa kršje in meline vedno bolj in bolj množé in potok Reka, izvirajoč v zadnjem kotu tega jarka, po dolgotrajnih hudih nalivih včasih zeló naraste ter obilno peska in kamenja seboj pripodivši le preveč posipa ž njim lepo cerkljansko polje. Ob tem potoku je več mlinov in žag in pri izviru je

voda nenavadno mrzla, zato pa tudi njo pijočega človeka vreže, da ga v želodcu zaboli. Meril sem z gorkomerom njeno toploto in pokazal mi je samo 5° R.

Ta jarek je meni v mnogem obziru jako priljubljen; zato ga pa tudi prav pogosto obiskujem. Nahaja se v njem ne samo veliko raznovrstnih predplaninskih rastlin, na pr. baguljek (Rhododendron hirsutum), razni kreči (Saxifragae), zvončice (Campanulae), klinčnice (Cariophyllae), temuč tudi mnogo razno-terih žužkov, od katerih imenujem samo lepo živalico „Menesia bipunctata“, ki se potika po vejah gorske krehljike (Rhamnus alpinus).

Enako obilo je tudi mehkužcev, katere pa hočem, kar sem jih doslej zasledil, vse naštet, in ti so: Paludinella Schmidtii, opaca Lacheineri, Limnaea minuta. Vseh teh drobnih mlakužnic brez števila čepi po kamenju v studencih; na vlažnih obalah pa se skrivajo pod kamni in v mahu Hyalina fulva, Helix pulchella, Vertigo antivertigo in Cionella lubrica. V grmovji in po njegovih vejah lezejo Zonites verticillus, Helix pomatia, nemoralis, incarnata, lencozona, plebeja, personata, ichthyoma, intermedia; pod in na mokrem listju pa Helix solaria, Vitrina diaphana, Hyalina nitens, crystallina, vitrea in pa Pupa pagodula.

Če stopiš h kaki skali, vidiš po stenah kakor pripljenih vse polno Pupa frumentum, avenacea in Helix rupestris, med katerimi se plazi Clausilia unguolata var. granatina. Pobrskaj pri kaki mahom in travo obraščeni pečini, lahko najdeš Pupa Kokeili, dolium, doliolum, in muscorum. Kedar prideš do kakega starega porobka ali štora, vidiš na njem Clausilia laminata, ventricosa, plicatula; po deblih bukovih dreves pa Claus. ornata in dubia var. affinis, sem ter tje tudi kakega Bulimus obscurus.

Vse to priča, kako bogat je ta jarek na raznih prirodnoslovnih stvaréh; zato pa je tudi vreden, da ga prirodoљub večkrat obiskuje. S. Robič.

Životopisne črtice.

Dr. Jožef Muršec.

V nedeljo 5. dne septembra je obhajal v cerkvi sv. Bolfanka pri Biši in Trnovci, v kateri je bil 1. sušca 1807. leta krščen, in v kateri je 1. avgusta leta 1830. pel prvo sv. mašo, svojo sekundico eden najblaženejših slovenskih duhovnikov, in eden najzasluženejših slovenskih rodoljubov: dr. Jožef Muršec.

Sina kmetijskih poštenih starišev je, ko je uže bil za šolo, k sebi vzel njegov ujec, dekan Šalumun pri sv. Lenartu v Slovenskih Goricah, dal ga v elementarnih predmetih podučiti, in ko je pokazal bister um, ga spravi v latinske šole v Maribor. Tukaj je izvršil izvrstno gimnazijske študije, po katerih je šel na vseučilišče v Gradec, in je svojemu sošolcu dr. Antonu Murku pomagal izdelovati slovenski slovar. Za slovenstvo vneti mladeneč je ljubezen to v nemal tudi pri družih slovenskih dijakih, in slišali smo iz ust slavnega rodoljuba dr. Štefana Kočevarja in neumrlega pesnika „Djulabij“, da je Muršec bil prvi, ki je v srcih teh blagih narodnjakov užgal ogenj navdušenja za povzdigo slovenske literature.

Stopivši v graško duhovsko semenišče je med slovenskimi bogoslovci Muršec na to deloval, da so se marljivo učili materinskega jezika. Po dovršenih bogoslovskih študijah je prišel za kaplana k sv. Antonu v

Slovenskih Goricah, kjer je hvalevredno skrbel za šolo in sadjerejo. Od ondot prestavljen za kaplana k sv. Miklavžu v Ljutomerskih Goricah, je z enakim trudom delal v vinogradu Gospodovem in na narodnem polji, nabiral narodne pesmi za svojega prijatelja Stanka Vraza in širil med prostim ljudstvom narodno svest. Njegovi višji so koj ocenili Muršecovo sposobnost in marljivost in ga postavili za kaplana, potem vikarja v staroslavnem Ptujskem mestu. Tukaj je bil ljubimec faranov, slovel kot izvrsten pridigar, in ljubeznjiv učitelj malih. Iz Ptuja je napajal svoje duhovske tovariše na deželi z ljubeznijo do slovenstva, in jih nagovarjal, da so za prosto ljudstvo oskrbovali slovenske knjige; rajni Blaznik je nam sam rekel, da je Muršec pri njem naročil 14.000 iztisov slovenskih knjig, katere je potem velikokrat pod ceno prodajal, tudi mnogokrat zastonj razdelil med ljudstvo Ptujске okolice in Slovenskih Goric.

Leta 1838. izbere si Muršeca vitez Friedau v Gradcu za odgojitelja svojih otrok, in tako je prišel v Gradec. Ko so Friedau-ovi otroci odrastli, stopi Muršec kot javni učitelj na graško višo realko, kjer je učil verozakon in slovenki jezik. 1848. l. je nemški pisal v časniku „Grazer Zeitg.“ imenitne članke o Slovencih in njih narodnih pravicah, ki so vzbudili marsikaterega in dali pogum plašljivim.

V istem času je napravil rigorozum iz modroslovnih predmetov, in bil promoviran v doktorja modroslovja. Kar je Muršec storil takrat za vzbujo narodnega duha ne samo med Slovenci v Gradci živečimi, nego tudi po deželi, je dobro znano vsem njegovim vrstnikom.

Slovenskemu društvu „Slovenija“ v Gradci bil je dr. Muršec duša, ubogim slovenskim dijakom podpornik, tako, da je uže rajni slavni Kremplo Muršecu izrekel istinite besede: „Muršec je konsul Slovencev v Gradci“.

Leta 1850. ga je minister grof Thun odločil za gimnazijskega inšpektorja na Hrvatskem, Slavonskem in vojaški granici; obiskaval je gimnazije teh dežel, in vodil maturne skušnje, al ker je potem hudo zbolel, ni mogel sprejeti te častne službe. Ostal je 28 let kot učitelj na realki v Gradci, potem stopil v pokoj in zdaj večidel živi v Gradci kot dušni voditelj mnozih pobožnih familij in kot dobročinitelj ubozih.

Razven obilnih člankov, katere je objavil v „Novicah“ in drugih slovenskih časnikih, spisal je „obrednico“ (liturgiko) v slovenskem jeziku in slovensko slovnico. Deset let je bil tudi prelagatelj štajarskega deželnega zakonika. V nemškem jeziku je prinesel časopis „Kath. Wahrheitsfreund“ več člankov moraličnega obsega iz Muršecovega peresa.

Mного dobrega je preblagi mož storil za svojo rojstno faro; kupil je njivo, da se je napravila sadna drevesnica; denarno pomagal je pri stavljenji novega farovža in pri restavraciji farne cerkve.

On je ustanovnik „Matice slovenske“ in „Matice hrvatske“ pa družbe sv. Mohorja; društvu duhovnikov lavantinske škofije je daroval 1000 gld. Njegovo pošteno ime povsod beremo, kjer so darovniki zapisani, ki pomagajo revnim ali oškodovanim svojim slovenskim rojakom. Gospod škof lavantinski, spoznavši in ocenivši Muršecove velike zasluge, so ga zategadel imenovali konzistorijalnega svetovalca.

Naj te kratke črtice oznanijo narodu slovenskemu blago delovanje njegovega zvestega sina; mi pa visokospoštovanemu starčeku kličemo: „još na mnogaja leta!“

Davorin Trstenjak.